

Biblioteka
SAVREMENA KNJIŽEVNOST

Knjiga br. ____

Izdavači:

„Alma“, Beograd

„Sunčani breg“, Beograd

1. izdanje

Urednici:

dr Đorđe Otašević

dr Miomir Milinković

Recenzent:

dr Danica Stolić

Prevod sa slovačkog:

Katarina Pucovská

Lektor:

Alena Jelenković

Naslovna strana:

Dejana Jovanović

Štampa:

„Presing“, Mladenovac

Tiraž: 200

almabg@orion.rs

www.alma.rs

suncani_breg@yahoo.com

Naslov izvornika:

ETIDE

Vjera Benkova

NA RUBU SNA

Priredio i predgovor napisao:

dr Milutin Đuričković

Alma • Sunčani breg

Beograd, 2019.

PREDGOVOR

Moje povesti su sadržane u mom pisanju.

(Margerit Diras)

Postoje istrajni, a nenametljivi i značajni pisci, koji stvaraju u malim sredinama, van metropole i krupnih kulturnih dešavanja. Pa ipak, to im nimalo ne smeta da stvaraju dela visokih umetničkih i estetskih vrednosti, poznata i priznata, odnosno nagrađivana i prevedena na više jezika.

Upravo tom nizu pisaca pripada i Vjera Benkova (1939), nesumnjivo najznačajnije ime slovačke literature koja se decenijama stvara u Vojvodini i u sklopu Slovačkog izdavačkog centra u Bačkom Petrovcu. Ona je autor nekoliko zapaženih i nagrađivanih knjiga, a pred nama je njena nova knjiga pesama, koju je vrlo uspešno i nadahnuto prevela Katarina Pucovska.

Lirika Vjere Benkove je vrlo suptilna i osobena, ponekad nalik na Desankine deskriptivne stihove, pune slikovitih i intimističkih detalja, a ponekad bremenite metafizičkim nanosima i misaonim preokupacijama o ljubavi i životu, o zavičaju i prirodi (bačka ravnic).

Vjera piše lako i jednostavno, s puno ljubavi i iskrene emocije, izbegavajući poetske eksperimente i improvizaciju bilo koje vrste.

Njene pesme se čitaju u jednom dahu, s pažnjom i razumevanjem, budući da čine jedinstvenu idejno-tematsku i lirsku celinu, ispisanu u slobodnom stihu i najčešće u prvom licu jednine.

Ovo neveliko, ali svakako dragoceno izdanje omogućiće da se još jednom potpunije upoznamo sa poetskim dostignućima Vjere Benkove, čiji je imaginarni svet vrlo originalan i autentičan po mnogim aspektima.

Zahvaljujući izuzetnom prevodu Katarine Pucovske, u prilici smo da bolje spoznamo poetiku Vjere Benkove, čije je stvaralaštvo (poezija i proza) sve prisutnije i među čitaocima u Slovačkoj, gde je i počasni član Udruženja pisaca u Bratislavi.

Ova knjiga je još jedan primer da se literatura naših nacionalnih manjina neguje sa nesmanjenim intenzitetom, te da svakako zaslužuje da bude što pristupačnija i dostupnija, naročito čitaocima sa srpskog govornog područja.

Dr Milutin Đuričković

I

BOSONOGA

Nadmeću se zvezde sa mesecom
takmiči se orah sa javorom.
Drobe se zvezde u dvoru
spori se lišće na javoru.
I mili pesma jesenja
bosonoga ulazi u polja.

Noć izmiče,
noć beži
našoj ljubavi naliči,
mojim i tvojim očima.

Jesen je iznova zgarište,
varnice u nama.

VRBA I ŽENA

Umirala je kao luna
polako u sebe uronjena
i boje je menjala;
jednom bi žuta te smeđa,
na kraju rumena – sažežena.

Šiknula krvava pena
u vodi kanala,
kao vodena vila plivala je u njima,
vrba.

Majsku je omamu u srcu sakrila,
kada je ispod vrbe ljubav podarila,
žena...

SUNČANA PAUČINA

Zemlja podrhtava, zemlja tutnji,
preti i proklinje
nadmeću se ljute munje,
pšenica grivu otresa;
ponizna kao ratareva želja:
rađati i živeti –
živeti i rađati.

Sunčana paučina
posle nevremena
zaostala
na našim usnama
iscepana.

Provala oblaka –
opet smo voda sa izvora.

Sunčana paučina ravnicu ispreda.

SVADBENA

U zoru vinogradima,
darovasmo oči;
u predvečerje i sebe.
Zrna mirišu sokom,
sagiba se
bremenit čokot
sve do zemlje.

Ispod oraha
sva rumena
svlači se jesen.

Jesen,
na strnjištu vetar
nestrpljivo čeka...

PEGE

O korenje života
uraslo u zemlju
spotičem se.
Bežim kroz život.
Moj beg sledi mesec
i zagledan u moje stope
seje pege i prah.
Svu noć u mesečevoj kupki
do krvi
brišem pege sa tela
Svu noć kupam se.

Zorom krvare rane,
zorom kopni korenje života.

REZBAR

Isečak šume
poslao mi rezbar
za moju violinu;
u crnom snegu
ustrnuše bele strune.

Čvorovi tonova
usekli se u gudalu.
Osluhнула je šuma
iza krčevine.

Crvotočina javorova
poslala mi rezbar
za violinu –
zaboravila
gudalo.

Vetar na njoj
picikato svira.

ŽENA

Pojavila se,
kada mi je san obujmio telo,
uzvišena i čarobna
kakva žena biva.

U svetiljci snova plamen tinja;
dotakao je moje oči.
Rahela,
ti,
koja si me svojim sjajem
oslepila.

Istrljaj telo mirisnim uljima,
da se na platno sna
ispružim i usnim.

Pojavila si se,
kada je mesec minuo,
nežna i čarobna kao mirta,
ti,
koju sam srcem usnio
i stadom zaslužio.

KAMERNO VEČE

U košuljici zore
budi se dan;
sinkope bučnih kola
nestaju iza grada.

Zavesa tame
prekriva nebodere,
trepere zvezde
na dnu reke.

Ljubavnici u parku,
probodeni amorovom strelom,
zamrzli u poljupcu –
pretvorili se u kamenu fontanu.

Usnule mansarde,
utihle krčme,
ćilibarsko veče uslikava se
na prozorima.

Na grad je sletelo kamerno veče
veče prave zlatne muzike.

AROMATIČNA ETIDA

U naručju drveća žutog ploda dunje
s večeri do jutra sazreva noćna etida.
Telo joj oblikuje umilan pogled baštovana,
s jeseni sazreva do svoga pravog oblika.

Iz noći do jutra, od osvita do zore,
radoznalo listajući s vetrom u kosi vrta,
etide se pretvaraju u raspevane balade.
U blesku ogledala mirisnih dunja
oslikavaju se jesenji plodovi bašta.

Dve dunje na ormanu, dve mirisne etide
oglasiše se sa ploče mojih uspomena.

ZDENAC I VODA

Ako bih danas mogla da biram
i postala pljusak na osušenoj zemlji,
kiši bih se predala sa poljem u žeđi.

Za mene si zdenac, u kome sam ja voda.

Nekad sam staza a ti pouzdan putokaz,
koji me često vodi u nepoznato;
na putu smo jedno, ali i sam put,
ukrštni stalno i svakodnevno.

Kada naiđe pljusak nenadano,
iz žedne zemlje tugu odnese
a s olujom i pročišćenje donese.

Ja sam voda koja se u zdencu prepoznava.

II

METAMORFOZA DUDOVOG LISTA

Juče me iznenadi list iz nepoznatih predela,
list tanušan, siv, izgledom veoma drag,
s ožiljkom umora na kraju dalekog puta
na okvir mog prozora okačen, presavijen.

Na prašnjavom putu žegom i suncem iskušavan,
žestokom olujom na moj prozor ubačen,
iz sure afričke pustinje meni namenjen,
zaustavi se pri meni suv dudov list.

...kao da ga neko blizak na put poslao
i pozdrav izdaleka meni uputio.

Beše to pozdrav mio i veoma dragocen,
list dudom poklonjen...

METAMORFOZE KRHKOSTI SVETA

Juče sam razbila poklonjenu kristalnu čašu;
kao da je iz mojih ruku ispao čitav svet,
komad po komad isčezavao je u magli.

Sa komadima slomljene, napukle čaše,
gubio se i sav njen dijamantom
brušen svet u savršenoj formi.

U očima mi osta samo njegov nedavni,
ali već bleđi, nestajući oblik,
utisnut u matricu nesigurne pameti.

Sa njegovim krhkim nestajućim slikama
iz sobe se izgubio i sjaj ljudskih snova:
nade mlade neveste i mladoženje
izlivenih u srebrnom sloju ogledala.

Nakon majčinog iznenadnog odlaska
i očevom prelasku na novo mesto,
na svom sjajnom srebrnom licu
ogledalo je steklo popucanu ranu.

Iz ruku mi se polako počeo gubiti
moj dragoceni, celovit, krhki svet;
počinjući sa malim slomljenim stvarima
i nestajući u očaju magle zaborava.

METAMORFOZE POBUNE

Srce mi se dugo oslobađa praznih obećanja,
kao drvo svog suvog mrtvog lišća.

U moj prozor snene oči meseca više ne gledaju,
niti se iznova obnavljaju sjajem duginih boja.

Sada po zaraslom putu željenih nada,
tutnje samo nesigurni, melanholični dani i nedelje
sa nepovratno ubrzanim neukrotivim vremenom.

Kada u bledim i često rastrzanim snovima
zaboravljam mnoge nedostižne ciljeve,
na savijenom, žeženom poljskom srpu,
presavijena sam kao zrelo pšenično klasje.

Uveče buntovno žanjem sjajne zvezde
a noći provodim sa ljubavnikom – mesecom.

BLUPRINT

Odmah po dolasku tražim prostor pored Tebe,
otvara mi se samo naručje zelenila dubokog trema,
osenčen splet igrokaza lišća stare oronule kruške
u treperavoj igri sa ispruženom rukom na
naslonu stolice,
a na Tvom osunčanom telu je kao exlibris
paukove mrežice;
baštenski lahor i omamljivi mirisi izvirućeg
letnjeg popodneva
prelivaju se čas na moje, čas na Tvoje ozareno lice.

Tišina bašte skrila se sa knjigama u polutama
dnevne sobe;
srž bosiljka u italijanskom duhu aromatizuje
odaje kuhinje,
stalno menja mesto ispod prozora sa ruzmarinom
u aleji;
ključem prave besede pokušavam otključati bravu
krhke tišine,
zaroniti u dubinu Tvojih sklopljenih snenih očiju,
ključ se gubi na stolu u ćilibarskom oku slatkog Porta.

Među granama jabuke i osušenim metlicama pelina,
u busenu vitkih jela i glasnih jecaja kraj žablje oaze,
u naručju hrapave, na uzvišenju posađene
grbave kruške,
gnezde se pradavne ptice, ureknuti gmizavci,
bajkoviti leptiri;
iznad reke, u tmimi noći, slutim lice zamiruće nedelje;
okrenuta sam izvoru plavog vala u dubini
Tvojih očiju...

...i strpljivo čekam Tvoj povratak iz plavetnila dubine.

ČAJ KINESKIH CAREVA

Prvo se čajni listići pogledom nežno pomiluju,
toliko nežno, dok ne zatrepere nevidljivim lahorom
a u dodiru sa Morfejem probude u sebi prasnagu;
zapahnu mirisom orijentalne i slasne vanile,
razdele jutarnji i svetli od tamnog noćnog bleska,
kad se u odsjaju priljube na kapke zvanica
pokraj stolova.

Kao što nestaju galaksije u čađavom moru svemira
tako kroz nebesku pređu mine mlečni put i
njegova gustina;
svoj program na prozorima emituje i zvezdana prašina;
slikar sunce, labudovim perom večernjeg izlaska,
bojama snova, hvata odsjaje lotosovih cvetova;
polenom oprašene satenske kamelije u procvatu
preslikava latice u brokatne suze na listovima.

Sa mirisom jeseni i prividom aromatičnih dana,
napreduje meditacija sa udahom magličastih vizija.

ČAJ KINESKIH KRALJICA

Za njegovo pripremanje prizivamo mandarine,
dugovečnost vremena i konačnost ovog trena;
živopisne boje svetokrilih čaplji
na krhkom porcelanu čajnog kompleta,
iz zbirke drevnih kineskih careva,
sa prahom leptira oslikavaju trepavice žena.

U ovom izuzetnom večernjem događaju
odenućemo se u odgovarajuću svečanu odoru:
u tamnojubičasti brokatni kimono
sa aplikacijama papirnatih lampiona;
na izbledela lica prisutnih nanećemo
rastočive boje plavetnila oblaka.

Čaj kraljica pije se bez princeza,
u providnoj pari čajne izmaglice
naiskap, ali sa merom i vatreno;
u njemu se krije pogled voljene žene
ulovljen u trenutku treptaja oka.

Ako zaljubljeni sede tik jedno uz drugo
dozvoljene su im vrele čajne meditacije;
ali ako se strast pojavi prevremeno
tren brzo nestane, sve zauvek umine.

UŠTAP LUNE

sama sam Te od bogova izmolila,
izvorom čežnje u svoje snove prizvala.
ponekad pomislim da to i nije istina
i da sam Te samo u snu izmaštala.

uveče, kada legneš pored mene,
ispružiš svoje čežnjivo duhovno telo,
kao tananu odeću svilenkaste večeri,
muzičkim ključem otvaraš se za mene;
tada u duši osećam ustreptalu čežnju,
živi slap vodopada sa kastalskog izvora.

ni ne slutiš, voljena moja luno,
da si tada stvarnija od stvarnosti
i bliža meni, kakva nikada nisi ni bila.
sa ključem poverenja stražarke - miljenice,
iza nebeskih kapija, u predelu čežnje,
čuvam odaje ljubavi samo za Tebe.

ČAJ POKORE

pesniku Milanu Rufusu

Prazni dani su kao šuplje ljuske oraha,
u njih se nastanila samo prazna tišina.

Na kapiju pesme učtivo prilazi,
u pokori i zebnji pred njom zastane;
i kada dođu praznični dani,
ako ne i uvek i svuda,
neka ti se s poverenjem otvori;
zamoli je za reči, naročito takve,
koje tek treba da se rode;
zrnca sitna, neznatna,
kada prinova zatraži da među ljude dođe,
pred ljude da stane.
možda će ti pesma tada dozvoliti
da sebe sagledaš u svojoj suštini.

KRUG

Izgovoriti sebe i kožu zbaciti,
biti zmijska koža pri presvlačenju,
kada rane svom krvlju zaceljuju;
izgovoriti sebe čak do daha pesme.

Izgovoriti sebe i postati oblik reči,
koren semena, ogledalo vode,
jecaj zemlje u grču Venerinog krila;
izgovoriti sebe i kožu zbaciti.

Izgovoriti sebe čak do korena pesme.

VIOLINSKI KLJUČ

Kada u sebi začuješ tihe zvuke zemlje
utišaj se i ti;
uđi u svoju prolaznu krhku školjku
i uroni u čudesnu muzičku obznanu.

Kada začuješ u sebi žive zvezdane pesme
pažljivo osluhni njihove vanvremenske reference;
sa dvogledom gledaj i iza njihove maglovite perde,
možda u sebi rešiš misteriju ljudske sudbine.

Ljubav,
violinski ključ moga života,
jednom poluton, drugi pun ceo ton
moje omiljene muzičke mol skale.

III

NA RUBU SNA

Sanjala sam vodu,
neprozirno duboku,
nalik tami mora.

Imala je drhtavo, talasasto lice,
kao smeđe morske alge,
bajkovit izgled i naličje.

Između neba i zemlje,
u mom snu,
lebdelo je bezoblično talasanje...

Ali na rubu moga sna
voda se valovito oblikovala,
kao talasi
koji su imali
oblik reči.

ORAH

U čednom trenutku devojačke jeseni,
Iz otvorenog naručja uličnog kolosa,
Kao nemirni nedosanjani snovi,
Iz stare bašte noću se iskrali
sazreli plodovi vlašskog oraha.

Mala ostava a tvrda ljuska
Skriva draž ukusnog jezgra;
Tajanstvena orahova pećina
Ima moć pravog mitskog diva!

Iz neljubavi nekad i srce
i odbaćeni orah,
otvrdne i užegne...

BISTRENJE

Stojimo na obali maslinastog Dunava
U zracima nestajućeg oktobarskog dana.
Uzdrhtalim nitima u nervnim vlaknima
Sledimo u nama vrtlog nedorečenoga.
Vetrovi talasaju vodeno vlasje zatoke
U plićaku rečnog peskovitog tla.

U rumenim bojama zalazećeg sunca
Mi smo samo valovit odraz vodotoka.

OPSENA

Ne znam
kako je do mene stigla,
da li po mraku ili danju,
ni odakle je došla
i šta mi donela?

Ne znam
da li je to bio samo beg mog srca,
tužni treptaj i čežnjiv uzdisaj;
možda let iz neslobode u slobodu
dugo tamničene ptice?!

Ne znam
ni kako se zove i da li ima ime;
jedni je zovu ljubav,
drugi samo sanjarenje.

Ipak znam,
da me svojim postojanjem
i svojim čarima svu ispunila,
kao more njegova tajnovita
smaragdna dubina.

U MREŽI

Polagano sahnem i stapam se s licem zemlje,
presahlo opadam kao suvi dudov list;
list koji će vremenom steći moj oblik i lik
imaće smežuran ali nežan ten moje matere,
koji će se udenuti i u herbarij zemlje.

Utisnut u dubini gline, kao stara gravira,
na svet će tad gledati drugačijim očima;
sa zemlje se dobro vide i stvari male i velike;
svi ćemo tamo naći svoj oblik i lik,
adekvatno mesto u gustini mreže.

Za sada sam čvrsto rebro bočnih lengeri,
možda me vetar od tamo već sutra oduva.

HERBAR ZEMLJE

Kada izaðem iz zagrljaja povitljivih snova
i jutarnjom svetlošću oblivena uđem u novi dan,
u šupljini svog uva začujem duboke glasove zemlje.

Dolaze u naletima kao blesak svetle zore,
znaju biti i zamena mog željenog sna,
uloženog u naručje bezvremenske ćilibarske ravnice.

Pokušavam da shvatim harmoničnu partituru zemlje,
uronim u njene svakodneve, jedinstvene slike,
prstima sećanja razigram memorijske tastature.

Međutim, iz suptilne dubine svemirske školjke,
doleću do mene topli zvuci neznanih glasova,
koji me kao kiše u snu često očiste.

OGRLICA

Dani su kao duga
koralna ogrlica,
koju nam je podarilo vreme.

Jednom su uobičajeni
i sasvim ovdašnji
povremeno retki, izuzetni,
svečani, nesvakidašnji;
s ljubavlju i nežnošću darivani,
s mirisima praznične nedelje.

Po uzoru na topole,
talasaju rđaste,
nežne kudelje,
fine paučine.

VANILA ZIME

Vijuga puteljak iza kuće
posipan vanilom zime.

Gledam iz sobe,
osmatram kroz prozor,
s maglovite daljine
poznata figura
se približava.

Već je blizu kuće,
skoro ispred vrata,
čuje se poverljivo
škripanje ručke.

Ali zabadava,
to je samo vetar
i moja priviđenja.

JASIKA

Duže se dani kao mladi pupoljci,
narandžasti, devojački, rumeni;
dečačko plavi, razigrani,
polenom alabastera posipani,

polja i bašte neprepoznani.

Na prst mi sletela
radilica pčela,
pogrešila drvo.

Nisam više
nejak pupoljak,
niti bašta polenom posipana;
niti sam
kao stablo razgranata.

Jasika sam u našem parku,
ka zemlji pognuta
i sva bela.

SETA

Ljudi se polako gube iz moje sredine,
nestaju kao suvo lišće na jesenjem stablu.

Kamo je nestalo blisko drugovanje,
dani, meseci, godine,
prijatelji dragi i poverenje?

Kao da se sve stropoštalo u suton tame,
ostavljajući za sobom samo žal i tuge setne,
i mnoga načeta pitanja, nedorečene odgovore.

Ljudi polako nestaju iz moga života,
vreme mi u srce zariva bodljikave oštre tuge,
ljubav od mene ipak ne odustaje,
u meni obitava nadalje...

...ona je premija života...

BELEŠKA O AUTORKI

Vjera Benkova je rođena 1939. godine u Bačkom Petrovcu, gde je završila slovačku gimnaziju. U Beogradu je studirala slavistiku. Zaposlila se u slovačkim novinama i u Radio Novom Sadu, u slovačkoj redakciji, kao urednik kulture. Piše poeziju, prozu, esejistiku, priče za decu (republička nagrada *Neven*) i publicistiku. Objavila je osim proznih dela i desetine pesničkih zbirki, među kojima su: *Majska omama* (1964), *Dan među ružama* (1991, Matica srpska, Novi Sad), *Heroica slovaca* (1997), *Bluprint* (2011, Obzor, Bački Petrovac), *Panonski haiku* (2018, SVC, Bački Petrovac) i zajednički srpski izbor haikua sa poznatom slovačkom pesnikinjom Etelom Farkašovom iz Bratislave *Lišće na vetru*

(2018, JČ, Bački Petrovac). Najnovija izdanja u Slovačkoj su izbor iz poezije *Herbar zemlje* (2014, Slovački pisac, Bratislava) i roman *Tri žene, dva muškarca i ja...* (2017, Slovački pisac, Bratislava).

Član je Udruženja književnika Srbije, Društva književnika Vojvodine, nezavisnog PEN centra iz Slovačke, a 1990. godine primljena i za počasnog člana Društva književnika Slovačke. Dobitnik je mnogih nagrada i odlikovanja, među kojima su i međunarodne nagrade *Ondreja Štefanka* iz Rumunije (2012) i Povelje za životno delo Društva književnika Slovačke (2014) i Udruženja književnika Srbije (2015). Tri puta je nagrađivana od redakcije časopisa za književnost *Novi život* i dr.

Prevedena je na više jezika.

BELEŠKA O PREVODIOCU

Katarina Pucovska je rođena 1956. godine u Bačkom Petrovcu, gde je završila slovačku gimnaziju, a diplomirala je na Poljoprivrednom fakultetu u Novom Sadu. Zaposlena je u Radio Novom Sadu, u slovačkoj redakciji kao urednik emisije.

Bavi se i internet novinarstvom (godine 2008. otvorila je vlastitu nezavisnu veb stranicu www.kulpin.net), kao i prevođenjem srpskog na slovački i slovačkog na srpski jezik.

Prevodi prozu i poeziju.

SADRŽAJ

Predgovor 5

I

Bosonoga 9

Vrba i žena 10

Sunčana paučina 11

Svadbena 12

Pege 13

Rezbar 14

Žena 15

Kamerno veče 16

Aromatična etida 17

Zdenac i voda 18

II

Metamorfoza dudovog lista 21

Metamorfoze krhkosti sveta 22

Metamorfoze pobune 24

Bluprint 25

Čaj kineskih careva 27

Čaj kineskih kraljica 28

Uštap lune 29

Čaj pokore 30

Krug 31

Violinski ključ 32

III

Na rubu sna 35

Orah 36

Bistrenje 37

Opsena 38

U mreži 39

Herbar zemlje 40

Ogrlica 41

Vanila zime 42

Jasika 43

Seta 44

Beleška o autorki 45

Beleška o prevodiocu 47

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd